

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Шулла Тетяна Анатоліївна,

м.Ужгород

У даній статті досліджується проблема виховання культури спілкування учнів загальноосвітніх шкіл у поліетнічному середовищі. Особливу увагу звернуто на аналіз стану позакласної роботи освітніх закладів з виховання культури спілкування учнів.

Ключові слова: поліетнічне середовище, виховання, культура спілкування, міжнаціональне спілкування.

На сьогодні будь-якій полікультурній, полінаціональній державі притаманні досить складні проблеми. В одній країні по сусідству проживають спільності людей, яким властиві не тільки різні культурні цінності та соціальний досвід, але й особливі фізіологічні характеристики, структура особистості (темперамент, характер, психічні процеси і т.д.). У кожному з цих аспектів будь-яка нація, народність оригінальна. Подібна оригінальність зберігається навіть у процесі багатовікових міграцій цілих народів. Асимілюючись в те чи інше поліетнічне середовище народ зберігає свою специфіку та унікальність.

Закарпаття завжди було багатонаціональним регіоном. Тому розвиток особистості дитини відбувається в процесі взаємодії різних культур.

Як і в будь-якому колективі, в освітньому середовищі школи спостерігається низка проблем. Одна з них – це конфлікти між дітьми різних національностей. Під час спілкування учні нерідко застосовують образливі висловлювання, що вказують на національну приналежність. Іноді школярі відмовляються брати участь у національних святах і розвагах. У зв'язку з цим виховання в учнів культури міжнаціонального спілкування – це процес формування позитивного ставлення до людської особистості, інтересу до культурного різноманіття, розвитку національної самосвідомості, прагнення зрозуміти і прийняти іншу етнокультуру, виховання на цій основі доброзичливих відносин до людей різних національностей [1].

Значний вклад у дослідження проблеми внесли такі відомі вчені як В. Засименко, О. Кульчицька, Г. Лаврентьєва, О. Лісовий, О. Опалюк, В. Семиченко, Г. Топольницька Ф. Хміль та інші, наукові погляди яких будуть нами проаналізовані.

Поліетнічне середовище ставить певні вимоги до культури спілкування людей:

1. Абстрагування від національного чинника в процесі міжособистісного спілкування. На сьогодні ми все частіше зустрічаємося з протилежною поведінкою не тільки серед дорослих, але й серед дітей. Увага шкільних педагогів далеко не завжди акцентується на цій проблемі, оскільки основна увага приділяється навчальному процесу.

2. Такт у спілкуванні з людьми іншої національності. Тактовна людина ніколи не дозволить собі образити або принизити людину іншої національності, висміюючи традиції, звичаї народу або використовуючи анекдоти, жарти, приказки про представників іншої національності. Однак і цей принцип далеко не завжди реалізується в поведінці учнів загальноосвітніх шкіл.

3. Для людини будь-якої національності властиво шанобливо ставитися до ритуалів, обрядів, звичаїв, традицій будь-якого етносу. У кожного етнічного колективу є свої специфічні традиції, які для представників іншої національності можуть бути незрозумілі і навіть здаватися абсурдними. Проте, скільки б не виникало видимих підстав для обговорення доцільності дотримання тієї чи іншої національної традиції або звичаю, ніколи не слід нав'язувати людині негативних оцінок і установок її етнічного колективу.

4. Вступаючи в обговорення національно-етнічних проблем, необхідно чітко усвідомлювати той обсяг знань, якими людина володіє про дану націю. Найчастіше основні знання про сферу життя того чи іншого етносу люди черпають з таких джерел як публікації у «жовтій» пресі, мережі Інтернет, розповіді інших людей, що дуже часто носять провокаційний характер.

5. Потрібними є знання про традиції, звичаї тих етнічних

груп населення, які проживають у даному середовищі, а також їх мови. Людина сама повинна освоїти мінімальні вимоги етикету, властиві етнічному оточенню. При цьому особливо важливими є знання та дотримання заборонних норм. Правила ввічливості кожного народу – це дуже складне поєднання національних традицій і звичаїв. І де б не була людина, вона повинна поважати традиції національного оточення і вести себе відповідно до їх норм. Спілкування представників різних країн, релігійних переконань, національних традицій, укладів життя і культури вимагає вміння поводитися природно, тактовно і гідно [1].

Таким чином, узагальнено культура спілкування може визначитися такими показниками:

- ступінь довершеності в оволодінні комунікативною системою знань;
- сукупність умов, що забезпечують високу комунікативну компетентність, а також рівень комунікативної підготовки людини;
- мова та інші допоміжні засоби комунікації (жестикаляція, мистецтво, а на найвищому щаблі розвитку культури – письмо), ступінь відповідності мови літературним нормам;
- комунікативна установка на спілкування з іншою людиною як найвищою цінністю;
- сукупність моральних вимог, які стають для людини складовою її звичок і навичок, що виявляються в її повсякденній манері спілкування;
- уміння застосовувати етичні норми спілкування, комунікативні знання відповідно до етнопсихологічних особливостей індивіда, норм моралі конкретного суспільства та з урахуванням загальнолюдських цінностей;
- система суспільно визнаних категорій, настанов, заборон, звичаїв, традицій, які регламентують міжособистісні стосунки [2].

Культура міжнаціонального спілкування формується не на генетичному рівні. Вона соціально детермінована і повинна бути вихована. Якщо ми виховуємо з дитинства, враховуючи сензитивні періоди, чесність, доброту, працьовитість, розумові здібності, то необхідно розглядати культуру міжнаціонального спілкування як складову моральності і розвивати її як базис особистісної культури. Вчені доводять, що національний фактор стає чутливим для дитини, починаючи з старшого дошкільного віку. У неї виникають питання з приводу зовнішності, поведінки, мови. Саме в цей період починають формуватися основи національної самосвідомості [1].

На нашу думку, школа, починаючи з молодших класів, повинна прищеплювати дитині повагу до інших культур. У практиці реального спілкування учні відкривають для себе подібності та відмінності з іншими школярами. Тому мета всіх освітніх установ – не тільки ознайомити дітей з різними етнокультурами, але й навчити їх жити в такій спільноті. Важливим завданням морального виховання учнів є формування та вдосконалення потреби спілкування з іншими людьми, що є гарантом самого спілкування та культури міжнаціонального спілкування.

На сьогодні загальноосвітніми закладами Закарпатської області приділяється значна увага питанню виховання культури спілкування учнів у позаурочній діяльності.

Так, наприклад для учнів 6 класів у школах проводяться години-подорожі "Країна ввічливості", метою яких є пригадати прийняті у суспільстві норми й правила поведінки, слова ввічливості, притаманні суспільству, відповіді на запитання: «Чи є сам учень та його близькі ввічливими та вихованими особистостями?».

Для учнів 7 класів пропонуються бесіди на етичну тематику, метою яких є ознайомлення зі спадщиною українського та інших народів; визначення ролі мовного етикету названих народів у процесі виховання комунікативної культури.

Також проводяться бесіди "Дорожи дружною", "Про мову та

культуру”, “Ввічлива людина”, “Етикет спілкування”, а також диспути “Молодіжна культура, яка вона є?”; “Що таке повага до людини і як вона проявляється в процесі спілкування?”.

Окрім зазначених заходів педагогами шкіл проводяться тематичні вечори, що сприяють підвищенню рівня культури спілкування школярів.

Для учнів 10-11 класів до Європейського дня мов пропонується тематичний вечір “Я люблю мови”.

Мета проведення заходу:

1. Розширення країнознавчого і лінгвістичного кругозору через країнознавчу інформацію.
2. Виховання вміння працювати в групі під час вирішення різних мовних завдань.
3. Розвиток мовної активності учнів.
4. Розвиток мотивації до подальшого оволодіння іноземними мовами.
5. Розвиток творчих здібностей, кмітливості.

Виховний захід “Вікно в Європу”.

Мета заходу: допомогти учасникам усвідомити себе європейцями не тільки географічно, а й культурно, виховувати повагу до культур різних країн, розвивати пізнавальний інтерес, логіку, мислення.

Завдання:

1. Ознайомлення учасників з історією створення Європейського Союзу.
2. Надання учасникам можливості усвідомлення ідеї Євросоюзу «єдність у різноманітті».
3. Створення умов для розуміння учасниками історичної і культурної спільності всіх європейських народів.

Виховний захід “Карнавал німецьких свят”.

Мета і завдання заходу:

- надати учням нові знання про культуру, побут, народні звичаї та традиції, культурну спадщину народу Німеччини;
- розширити їх країнознавчий світогляд;
- стимулювати прагнення учнів до самостійного пошуку нової інформації про країни, мову яких вивчаємо;

- розвивати культуру спілкування, пізнавальний інтерес учнів, пам'ять, уважність, спостережливість, здогадку, активність, уяву, уміння аналізу, порівняння, логічне мислення, естетичний смак, творчість;

- виховувати інтерес до вивчення іноземної мови та країнознавчого матеріалу, ввічливість, ініціативність, колективізм, уміння спілкуватись, бажання подальшого самовдосконалення та самоосвіти.

Свято “Ширше коло” (до міжнародного Дня миру).

Мета виховного заходу: формування толерантної свідомості учнів.

Завдання:

- підвищити рівень комунікативної культури учнів;
- сприяти виробленню активного неприйняття будь-яких форм дискримінації;
- розвинути навички соціальної поведінки;
- виробити принципи толерантної поведінки.

Незважаючи на те, що в школах проводяться певні заходи з виховання культури спілкування учнів, на сьогодні спостерігається недостатня підготовленість школярів до такого спілкування, про що свідчать результати досліджень [3].

Таким чином, культура спілкування на сьогодні є важливим засобом підвищення ефективності комунікації, визначає характер взаємин співрозмовників, являє собою складну систему комунікативних засобів – етичних орієнтацій і комунікативних умінь особистості, реалізація яких забезпечує успішність життєдіяльності людини у поліетнічному середовищі. Однак результати реальної оцінки розвитку культури спілкування серед учнів шкіл дозволяють констатувати невідповідність вимогам сучасного суспільства і вимагають вдосконалення системи виховної роботи з підвищення її рівня.

Перспективи подальшої роботи з виховання культури спілкування учнів вбачаємо в урізноманітненні форм і методів навчально-виховного процесу з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій тощо.

Література та джерела

1. Тютюнникова Г.Ю. Воспитание культуры межнационального общения детей дошкольного возраста / Г. Ю. Тютюнникова // Уральский научный вестник. Серия “Педагогика и психология”. – Вып. 2. – 2009. – С.69-70
2. Опалюк О. М. Соціокультурні та етнопсихологічні особливості спілкування / О. М. Опалюк, О. І. Лісовий // Збірник наукових праць К-ПНУ ім. І. Огієнка інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України «Проблеми сучасної психології». – Вып. 7. – 2010. – С.518-528
3. Засименко В.В. Аналіз сучасного стану сформованості у підлітків культури спілкування / В.В. Засименко // Педагогічний альманах : зб. наук. праць. – Херсон : РІПО, 2009. – Вып. 4. – С.11-17

В данной статье исследуется проблема воспитания культуры общения учащихся общеобразовательных школ в полиэтнической среде. Особое внимание обращено на анализ состояния внеклассной работы образовательных учреждений по воспитанию культуры общения учащихся.

Ключевые слова: полиэтническая среда, воспитание, культура общения, межнациональное общение.

This article examines the problem of education communication culture schoolchildren in multiethnic environment. Particular attention is paid to analysis of the extracurricular activity of educational institutions, cultural communication education students.

Keywords: multi-ethnic environment, education, culture, communication, international communication.